

**שלל על הדף / העלון השבועי על סדר 'הדף היומי'
גלוון מס' 52 י' סיון תשפ"א / יומא לח-מן**

"זכור צדיק לברכה" – הוכחה שלא הובאה

לברכה", ואם כן מכיוון גם כו יש הוכחה שזכר צדיק לברכה? ואנמנ – אמר הגאון רבי אלכסנדר סענדר שור, בעל "תבאות שור" – בכדי לישב תמייה זו, הוסיף רשי"י את הפירוש השני: "דבר אחר: למדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", והיינו שאף על פि שהפירוש הראשוני הוא עיקר, מכל מקום לא הייתה הגمراה יכולה להוכיח מפסוק זה, שהרי אפשר לדוחות ולומר שהאמת כפירוש השני...
בכור שור" – סנהדרין קה.

לה: אמר ליה ורבנן לההוא מרבען דהוה מסדו אגדתא קמייה: מאה אא מילתא דאמור ובן זכר צדיק לברכה? אמר ליה: דהא כתיב (משל י, ז) "זכור צדיק לברכה!" מדאורייתא מנתא לנו? דכתיב (בראשית יח, יז) "ויל' אזכיר למקפה אני מאבךם אשל אני עשה", וכתיב (שם, יח): "ויאבךם חיו יקיה לעני גדוֹל ועצעם". לכארועה יכול היה הוגמא להביא ראייה מפסוק מוקדם יותר: "אללה תולדות נח נח איש צדיק" (בראשית ו, ט) כמו שכتب רשי"י בפירוש ראשון: 'הואיל והזכירו – ספר בשבחו, שנאמר "זכור צדיק

זעקה ירמיה: רבונו של עולם, ראה במי בחרת לקיים את הקלה!

כנפשה, אהבה מופלגת ביותר שאינה נראה את שאר בני אדם. ועוד ראיינו את גודלות נפשה במנה שהקדישה משקלו זהב לשמים. ועל זה טעו וקבעו ירמיה ואמר: "ראה ה' והביטה למי עוללת כה", דהיינו: למי סבב שתתקאים בה התוכחה האiomה הזו של "אם תאכלנה נשים נשים פרים". אמנים המעשה כשלעצמם הוא נורא ומחיד, תאכלנה נשים נשים פרים" – שהיא נמדד טפחיםอลום נורא ביותר אם הוא "עלולי טפחים" – מה שראה נמדד טפחים כל يوم וננתנו משקלו זהב לשמים,ليلד תפנוקים כזה ולאם חסידה צו סבב לקיים התוכחה הנוראה הזאת, ועל כך צעק ירמיה: רבונו של עולם, מי עוללת זאת! מודיעו דוקא לאם זו ולבן זה!!

ועל שאלה זו השיבה רוח הקודש: "אם יהרג במקדש ה' הכהן ונביא", דהיינו: שהיתה כאן 'מידה כנגד מידה', שכן העוון של שפיקות דמים כשלעצמם הוא מן העבירות החמורים – אףלו אם הנהרג הוא אדם פשוט מישראל, וכל וחומר כאן, שהרגו את האדם הגדל והמורוד ביזור, כמו שכתוב (ובברי הימים ב, כד): "ירוח אלקים לבשה את זכריה בן יהוידע הכהן ויעמוד מעל לעם", ואמרו חז"ל (פתחתא, איכה רבתני): ' וכי מעל לעם עמד? אלא שהיה גבוהה מכל העם, שהיה חתון המלך וכחון גדול ונבניה ודוי'.

והיכן הרגו את האדם המקודש ביותר? אמנים בכל מקום שהיו הורגמים אותו היה זה מעשה פשע נורא, אבל הם הגדילו לחטאיהם אשר הרוגו **במקום המקודש** – בעזרת כהנים, וב**ימים המקודש** ביותר – שבת ויום הכהנים, כמו שאמרו במדרש (איכה שם, וכן בירושלמי תענית פרק ד' הלכה ה): 'שבע עבירות עשו ישראל באותו היום, הרגו כהן ונביא ודין וכו' וכו' וחללו את השם וטמאו את העזורה ויום השבת וויהכ"פ ה'יה, עכ"ל.

נמצא שישראל עברו על העבירה החמורה ביותר – שפיקות דמים, באדם החשוב והමוקדש ביותר העומד מעל לעם, וב**ימים המקודשים** ביותר. ולכן, כמו שחתטאים היה באופן החמור

לה: מעשה בדואג בן יוסף שהנינו אביו בן קטן לאמו. בכל יום היהת אמו מודצת בטפחים ונונתנת משקלו של זהב בבית המקדש, וכשנבר אויב טבחתו ואכלתו, ועליה קונג ירמיה "אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים", משיבה רוח הקדש ואומרת: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא".

ש להבini: מה הייתה תמייתה וקובלנותו הגדולה של ירמיה, באמרתו "אם תאכלנה נשים פרים", והלא כך כתוב כבר בתורה (ויקרא כו, כט): "וأكلתם בשר בניך", וכן בתוכחה בפרשת כי תבואה: "ואכלת פרי בטןך בשר בניך ובנוינך", אם כן אין זה דבר חדש ותימה אם נתקיימה התוכחה כפי שאמרה התורה: גם התשובה שהשיבה רוח הקודש: "אם יהרג במקדש ה' הכהן ונביא", טעונה ביאור: איך היא משיבה על תמייתה ושאלתו של ירמיה? איזו 'מידה כנגד מידה' יש כאן? ביאור נפלא ומרטיט, אמר על כך הגאון רבי יוסף צבי סלנט, **בעל בادر יוסף**:

טענתו של ירמיה לפני הקב"ה הייתה: אמת, זה זיהרנו הקב"ה בתורתו הקדושה שאם יחטאו ישראל יגיבו למידה נוראה ואיממה כזו, שהאבות והאמות יאכלו בשר בניהם, אבל גם אם היה קורה דבר איום ונורא זה אצלם ואם שיש להם כמה בנים ובנות, ולא ראו אצלם אהבה וחיבת מיויחدة לבנים יותר מהטבע הרגיל המוטבע והנטוע בלב האבות לבניהם – גם אז היה במרקחה מעין זה דבר המחריד ומאיין כל לב.

אבל כאן סבב הקב"ה שתתקאים תוכחה זו דוקא **בבניהם** שאביו מת והנינו יחיד לאמו כשהוא קטן, ושכל כך הייתה מחבבתו עד שמרוב אהבתה העזה הייתה הייתה מודצת בטפחים ונונתנת בכל יום או בכל שנה משקלו זהב לבית המקדש, ומפניו רוב העושר הזה עברו ראו הכל את גודל אהבתה ומסירותה לבנה החביב לה

זה לעומת זאת עשה אלוקים, מידת נגד מידת ממש, וצדיק ה'
בכל דרכיו!
"באר יוסף", פרשת בחוקותי

ביותר, הן מבחינת עצם העבירה והן מבחינת המקום והזמן והנרג
– אך גם התוכחה האיומה האז ש"וأكلתם בשר בנים" נתקיימה
גם כן באופן הנורא ביותר, באותו בו יחד לאמו.

קובלנות ירמיה – על יסורים שגורמים חטאים נוספים!

עוונם לשמיים!
ועל זה השיבה רוח הקורש: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא",
וזהינו: כשיישראל חטאו, היה מחסדי הש"ת שליח אליהם את
עבديו הנבאים, להוכיחם ולהזהירם שישובו מדריכיהם הרעים
ויתיבו מעשיהם, כמו שנאמר (ירמיה מד): "ויאשכח אליהם את כל
עבדי הנבאים השככים ושלוחו וגוי", והיה מהראוי שכשיבו אליהם
הנבאים שלוחי השם וויכחום, ייכנסו לדבריהם החוצבים להבות
אשר בלבותם, וינגרמו להם להטיב דרכיהם ומעשיהם, אז היו
מורפאים ממכאובי וחללי נפשם.
אולם הם לא כן עשו, ובימי זכריה הנביא, כשהעמד מול העם
והוכחים – לא רק שלא שמעו בקולו ולא פנו להיטיב ולתקו את
מעשיהם, אלא עוד קמו עליו והרגגוו במקדש ה' ביום הקפורים
שחל להיות שבתו!
נמצא שאותו החסד וההטבה הגדולה של ה', שליח את נביאו
להחיותם ולרפואתם ולהציגם מדרכי מוות ומרדת שחת – לא רק
שלא קיבל והזרו למוטב, אלא שגם הפכו לרעה וקללו יותר
ויתו בעוון של שפיקות דמים החמורה של כהן ונביא במקדש ה',
והויספו לזה חטא על חטאם למעלה ראש!
זו הייתה התשובה של רוח הקודש, על שהביא עליהם יסורים
כ אלו שהוסיפו עוד על חטאיהם – שזו הייתה הנגנה של 'מדה כנגד
מדה', על חטא הנורא שהוסיפו על ידי הריגת הנביא זכריה, הצדיק
ה' בכל דרכיו!
"באר יוסף", שם

'בימי בחרותי' – מוסף רבי יוסף צבי סלנט ומעיד – 'משמעותי מפי הגאון הצדיק מורה ר' יצחק בלזער צ"ל', לברר מהי 'מידה כנגד
מידה' בעונש של "אם תאכלנה נשים פרים" – על החטא של "אם
يهרג במקדש ה' כהן ונביא", וכך ביאר:
בדרך כלל אין לאדם להתאותן כל כך על יסורים הבאים עליו,
שהרי יסורים ממוקים עוננותיו של אדם (ברכות ה), ואם כן הם
לטובתו, אולם יסורים כאלו שלא רק שאינן ממוקמו עוננותו, אלא
על ידיהם הוא בא לידי עברה ומושך חטא על פשע, כגון עניות
שעליה אמרו חז"ל (עיובין מא) שמעבירה את האדם על דעתו ועל
דעת קונו וכדומה – על יסורים כאלו יש להצטער ולהתאותו.
ונהנה נצייר בנפשינו את אותה אס אומלה, הזאת שבסנה היה
כל כך יקר וחביב בעינינו, עד שמדדה אותו כל יום ונתנה משקלו
זהב לשמיים, וכשגבר עליה הרעב באופן נורא, בא להידי מעשה זה
ששחטוו ואכלו אותו – הרי אין לשער גודל היסורים שבבלה בעת
שפעלה בנפשה לעשות המעשה הנורא הזה.

ולאחר שעברו כמה ימים שאכלתו, הלא חזר אליה הרעב
והצקה, עד שלבسو מטה ברעב מון הסTEM, ואם כן יסורים מרים
גופניים ונפשיים כאלו היו צריכים לכארה למפרק עוננותיה,
ושבגלהם תבוא לעולם העליון מזוכחת מכל חטא – ולא כך הוא, כי
בՅודאי שבהאה לעולם העליון עמדו לדין ודינה על עווון רציחה
ושפיקות דמים החמורה, נמצא שלא רק שהיסורים לא מירקו את
עוננותיה, אלא שעוד הגדיילו והויספו עוננותיה למעלתה ראש!
על יסורים כאלו התמירם ירמיהו והתאותן עליהם: "ראה
ה' והביטה וגוי", שהבאת עליהם יסורים כאלו שהגידלו את

'התורה חסה על ממון ישראל' – למה נדרש שתי ראיות?

مائידך, הקשה הגאון הנ"ל קושיא הפוכה: הלא ראייה זו
שהביא רשי' בשם התורתה כהנים, היא משנה ערוכה במסכת נגעים
(יב, ה): "כיצד ראיית הבית וכו' וצוה הכהן ופנו את הבית (בטרם
יבוא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כך יבא
הכהן לראות את הבית) וכו', על מה חסה התורה? על כל חרסו ועל
פכו ועל טפיו, אם כך חסה התורה על ממונו הבזוי – קל וחומר על
ממונו החביב וכו'". ואם כן, למה הגمرا במנחות למדה מ"ו'שהקית
את העדה ואת עירם" – ולא הביאה את ראיית המשנה בנגעים מן
הפסוק שלפנינו?
בתשובתו, כותב בעל "נודע ביהודה", שacen הראייה מ"זהשkeit
את העדה ואת עירם" חזקה יותר מאשר הראייה מ"ו'פינו את
הבית", שכן בפסוק "צוה הכהן ופנו את הבית" אין כל היישוש דיין,
כי לפחות לא יחווס הכהן ואיזה הפסד יש בזיה: אבל לגבי המים
שיצאו מן הסלע, הלא היה זה דבר היוצא מגדר הטבע, והרי למעט
בניסא עדיף, ועל כן די היה שיעשה נס ויצאו מים לצורך העדה,
להציג נפשות ישראל שלא ימוטו בצלם, אבל הקב"ה הרבה לעשות
עוד נס, שייצאו גם לצורך עירם – מכאן למדנו עד כמה חס

لت, אמר רבא: קלפי של עז היהת, ושל חול היהת, ואני
מחזקת אלא שתני זדים וכו'. ונעבדה דכסף, ונעבדה ذהוב? התויה
חסה על ממון של ישראל.

רש"י (בד"ה התורה חסה) מביא מקור מורה לכל זה:
'התורה חסה – שנאמר "צוה הכהן ופנו את הבית וכו'" (דיהיינו:
שקורות מפניהם את הבית ורק אחר כך יבוא הכהן לראות את הנגע).
על מה חסה תורה – על פיכו של כלի חרס שאין להם טהרה במקווה
ואם יטמא הכהן את הבית בעודם בתוכו, יצטרכו לנוטץ את כל
החרס). אם כן חסה על ממון כל, כל שכן על ממון חשוב, אם כן
חסה על ממון של צרי עין – קל וחומר על ממון של צדיקים". כך
פירש רש"י גם במסכת חולין (מטו): בשם התורתה כהנים.
בשווית נודע ביהודה (מהדורא תניניא, יורה דעתה, סימנו כס),
הובאה קושייתו של הגאון רב' ישעה פיק מרשלוי, שתמה מדוע
לא הביא רש"י ראייה לכל זה של 'התורה חסה' – מגמרא ערוכה
במסכת מנחות (עו). שם נלמד כלל זה מפסק אחר – "זהשkeit את
העדת ואת עירם?",

שבו נערכה הגרלת שני השעריים, הובאה הראייה מ"ופינו את הבית", שהרי יכול הכהן לעשות את הקלפי משלו ואני צריך אפלו למסרים לציבור, ובכדי לאobar למלה לא עשה אותם מזהב – נדרשה הראייה שאפלו במומו היחיד נאמר הכלל "התורה חסה על ממונו של ישראל!"
שוו"ת "נודע ביהודה" – מהדורא תניניא, יורה דעתה, סימנו קס

הקב"ה על ממונו של ישראל, אף בכך שהוא מעלה לטבע. ומשום כך הובאה ראייה זו בגמרה במנחות העוסקת בחלים הפנים, ש愧 הוא בא מכלל ישראל, אבל אין שם ראייה שהקב"ה חס גם על ממונו של היחיד.
לגביה ממו היחיד, תקפה ועומדת הראייה מן הפסוק "וצווה הכהן ופינו את הבית", ולכן בגמרה לפניו וכן בחולין העדרף רשי' להביא ראייה זו. ואף בגמרה להלן ולד: ראה מה שהבאנו שם (לגביה הקלפי

למתוך – מסייעים, לנטמא – לא מפריימים'

ליתר מסייעין אותו, שכן בקדושה לא זו בלבד שהמקדש עצמו מעט מניחון לו לקדש עצמו הרבה, אלא אף מסייעים לו בכך, מה שאין כן בטומאה.

והיכן נרמז חילוק זה בתורה? בלשון הפסוקים.
שהרי לגבי טומאה אמר הכתוב רך "ינטמאם בס", ולא אמר "והייתם טמאים", ואילו לגבי קדושה אמר הכתוב (בפסוק מד): "והייתם קדושים", שכן בטומאה אין מיהוים זולת האדם, ואילו בקדושה יש מהווים אחרים המסייעים לו להויסף עוד ועוד בקדושתו!
איי הים" – יומא לט.

איך קיימו מצות אכילת קדשים ביום שמעון הצדיק?

והנה, דבר פלא מצאנו ב"תוספות ינאים" על המשך דברי הגמara: 'מכאן ואילך ולאחר שהסתלק שמעון הצדיק', נשתלהה מאירה (=שאינו משבע) בעומר ובשתי הלחמים הפנים, וכל כהן מגיעו בפול (=שהוא פחרות מכזית) – הצנווין מושכין את ידיהם והגרגנין נוטלי ואוכליין, וכך לשון התוספות ינאים: 'הצנווין מושכין נוטלי ואוכליין' – אמר רב, דזוקא מגיעו כפול, אבל בכזית לא היו מושכין ידיהם, כי דימו לקיים מצות אכילה, אבל كانوا לא היה **מצות אכילה** לgomri, כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שבעון. ואם תאמר: היכא דמגיעו כפול, כדאמרינו ריש פשחים (גן), איך מיקיימה מצות אכילה? יש לומר, **דלת בעי בזית, אלא בזית עדיף וחשוב אכילה**, ולכלום לא היו יכולם חלק בשווה, עכ"ל.
וה"מנחת חינוך" מתפלא על דבריהם: 'זה ודאי צריך עיוו, כיון שהיא מצות עשה, ואכילה כתיב, בודאי צריך כזית כמו בכל התורה, ובפחות אפשר שיש מצות מחמת חצי שעירור (או לא, והוא דין בדבר), אבל ודאי מצוח גמורה היא רק בכזית! וגם סותרים את דבריהם, כי אם יש מצוח אף בפחות מכזית, למה משכו הצנווים את ידיהם?'*

מצאנו מספר תירוצים באחרונים לישב את דבריהם:
בשו"ת "חטם סופר" (אורח חיים, סימן מט) תירץ, שמצוות אכילת קדשים אינה על כל הקרבן, אלא באכילת כזית אחד ממנה כבר מתקיימת המצוות, ולאחר שנאכל הצעית הראשון – שוב אין מצוח בשלעצמה באכילת השאר, אלא כדי שלא יבוא לידי פגול, ואמנם, ודאי שאם כל הקרבן היה מתחולק למנות קטנות בשיעור כפול, ואף אחד לא היה אוכל כזית – לא הייתה מתקיימת המצוות, אבל באמת הלא הכהן הגדול נוטל חלק בראש (ולעיל זאת), ובאכילת כזית בכדי אכילת פרס על ידו – התקיימה המצוות.
והגאון בעל "נודע ביהודה" (דורש לציגו, סוף דרוש א'), כתב

לט. "ולא תטמאו בהם ונטמתם בם" – אדם מטמא עצמו מעט, מטמאין אותו לדרכה.

רש"י מפרש: 'מטמאין אותו הרבה – מניחון אותו ליטמא הרבה, והכי קאמר קרא: אל תטמאו בהן, ואמ טמאו – סוף ונטמתם'.
הגאון והדרשן הנודע רבבי יהודה ליב עדיל מלולניים, בעל "איי היס", שם את ליבו לבדוק מעניין בדברי רש"י, שנזהר שלא לפשר שמטמאין אותו כונתוSMSיעים לו בפועל להיטמא, אלא רק שמניחון לו ולא מפריימים לו להיטמא הרבה. ואילו בהמשך הגמara, לגבי קדושה, אמרה הגמara: "זהתקדשתם והייתם קדושים – אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה", ושם פירש רש"י: 'הבא

לט. תנ"ו רבנן: ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק וכו' ונשתלהה ברכבה בעומר ובשתי הלחמים הפנים, וכל כהן שמניע כזית יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותיר. مكان ואילך נשתלהה מאירה בעומר ובשתי הלחמים הפנים, וכל כהן מגען כפול, הצנווין מושכין את ידיהם והגרגנין נוטלי ואוכליין.

כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשה פח): 'שכיה הכהנים לאכול שיירי מנוחות, והוא אמרו "וונורתת ממנה יאכלו אהרו ובנוי מצות תאכל". וכן ב"ספר החנוך" (מצווה קלד):' שנצטו הכהנים לאכול שיירי מנוחות, ככלומר אחר שהפרשו ממנה מה שהיה מקטירין במצבם, שיأكلו הם כל השאר', והביאו מן הספרא שכותב: "מצות תאכל" – מצות עשה, לא רשות.
ואם זו מצווה, פשוט שכל המצאות צריך לאכול כזית ובפחות מכך אין יווץ, ועל כן תמהו רבים על המוסף לפניו בגמרה, שבמשך ארבעים הימים שהן שמעון הצדיק נשתלהה ברכה בעומר ובשתי הלחמים הפנים, וכל כהן שמניע כזית (מהמנחה או מהלחם, היה האוכל מתברך במעיו) – יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותיר (שמכין נשתלהה בו ברכה, היה שבע אף בפחות מכך).

ואיני מבין – מתפלא הגאון בעל "מנחת חינוך" (מצווה קלד, אותן ב') – כיון שהחייב במצוות עשה הוא לאכול כזית, היאך הותיר ולא קיים המצויה? עוד הוסיף, שלא מצוח לאכול קדשים על השובע? ולומר שהיה משביעו כל כך עד שלא היה יכול לאכול יותר מחמת השובע, כיון שהיא 'אכילה גסה' – תמורה מואוד, כי אין נאמר שהיתה ברכת ה' עד שבגלה ביטול מצות עשה ולא אכלו את כל הכזית!

*

שכנן חיוב אכילת הקרבות נינו על ה'גברא', אלא על ה'חפצא' של הבשר, דהיינו: המזווה היא שלא ישאר מון הבשר גוטר, ואם כן, אף כאשר אכל כל אחד מהכהנים פחות מכך התקיימה המזווה, שחררי מכל מקום נאכלו כל הקדשים! והוא עני תירוץ של ה"נודע ביהודה" שהובא לעיל).

תוספות ינסים – יומא לט.; ספר המצוות להרמב"ס – עשה פח; "ספר החינוך" – מצוה קלד; "מנחת חינוך" – שם, אות ב'; ש"ת חתמס סופר" – או"ח, סימנו מט; "דורש לציון" – סוף דורש א'; "מקדש זוד" – סימנו יד, ס"ק ו'; "בית הלוי" – חלק א', סימנו ב', אות ז' יבא

שאפשר לקיים מצות אכילת קדשים על ידי שיأكلו כהנים רבים אך בהגחה בנו העיר על זה, וכORB צדורי החות"ס הנ"ל).

הגאון רבי זוד רפפורט, בעל "מקדש זוד" (סימנו יד, ס"ק ו') כתוב שאין צריך שיעור אכילה מכל קרבן וקרבן, אלא יכולם שני קרבנות להצטרכן למצות אכילת קדשים, ולענינו אפשר שמצטרף להם הפנים עם שירוי מנוחות, ובאכילת צוית משנהיהם יחד קיים המזווה (וכבעו זה כתוב ה"משך חכמה" – ויקרא, ט).

ואילו הגאון בעל "בית הלוי" (חלק א', סימנו ב', אות ז') יצא מכח תמייה זו לחדר, שאמנם אין מצוה לאכול צוית מקדשים,

ראייה לספק בעניין מי שיש לו רק חצי שיעור מצה

את ידים הוא 'دلמאן חייז', דהיינו: שאף שאכילת קדשים מצוה, בכל זאת **בפחות מכך אין מצוה כלל!**

אולם הוא מביא **שהגאון בעל "חתם סופר"** (אורח חיים, סימנו קמ"ג) דוחה את ראייתו, שכן נוכל לומר שבמצה ובמרור אם אין לו צוית, חייב לאכול על כל פנים כל מה שמצוין, אפילו מצות מכשיעור, ורק לגבי לחם הפנים הדין שונה, שכן אין אכילתו מצוה המוטלת על הפרט, אלא המצווה על כל כהני בית אב **שייאלל** לחם הפנים, ואם נאכל על ידי אחר גם כן התקיימה המצווה, ועל כן הצונען משכו את ידים!

שו"ת "שבות יעקב" – ח"ב, סימנו ייח; שו"ת "חיטים שלאל" – חלק א', סימנו ג'; מהר"ץ חיות – יומא לט.; שו"ת "חתם סופר" – או"ח, סימנו קמ

הערת המלך: לבוארה יש להעיר על ראיות ה"שבות יעקב" והחדיד"א, שכן יש לחלק בין האוכל חצי שיעור **ובಡעתו להשלמים לשיעור שלם**, אלא שעתה אין תחת ידו שיעור שלם – שיש סברא להחשייב אכילה זו מצווה או 'קצת מצוה', שהרי במחשבתו רוצה הוא, ואף למעשה עושה כל מה שידו לעשות, ועל מה שאין לו – אנוס הוא ואין הקב"ה בא בתרונייה עם בריויתיו – לביון האוכל חצי שיעור ואין לו **כל כוונה להשלמים לשיעור שלם** יעבור באיסור, ומماחר ואין בדעתו להשלמים המצווה כלל, אך נחשייבו ל'קצת מצוה'? ואם כנים דברני, אין ראייה מהנושא שלא יוכל לאכל מצה, שאין אומרים שיאכל חצי שיעור וראיית ה"שבות יעקב" או מבני ישראל שלא יוכל לאכל חצי שיעור מצה מן החדש וראיית החיד"א, שכן בשני מקרים אלו – אכן לא הייתה שום מחלוקת באכילת חצי שיעור, שהרי לא יכול להשלימו לשיעור שלם מבלי לעבור באיסור, ועודין אין ראייה לענין מי שאין לו אלא חצי שיעור מצה, אך רצונו ושאיפתו לאכול ואפשר שיזדמן לו מיד עוד חצי שיעור, ואפשר שבקבון זה קיימים אוטו אדים 'קצת מצוה' גם בחצי שיעור – וככעון סברא זו כתוב הגאון רבבי ליטו, **בספריו "בשולוי גלינוין"** [עמ' רלח], והביא ראייה מספק הגמורא [גיטין ס.]: 'מהו לכתב מגילה לתינוק, דהיינו: פרשה אחת של תורה בלבד וכו' ואם דעתו להשלמים – מותר'.

המלך

עוד בעניין זה: עיין "משנה למלך" – חמץ ומצה א, ז; מהר"ט אלגאי – הלכות חלה, סוף אות ב'; "שער תשובה" – אורח חיים, תע"ח ס"ק ב', ועוד

لت, מכאן ואילך נשתלהה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיש כפול, הענין מושכן את ידין והרגנן נוטlein ואולין.

האחרונים דנו האם יש חצי שיעור למצוה, דהיינו: יהודי שעומד בלילה ט"ו בניסן, ואין לו שיעור מצה או מרור, אך יש לו מצה ומרור בפחות מציעור: האם ישנה 'קצת מצוה' גם באכילת חצי שיעור, בשם שבאים לאו 'חצי שיעור אסור מן התורה', או שמא אין מצוה כלל באכילת פחותות מציעור?

זו בך הגאון בעל "שבות יעקב" (חלק ב', סימנו ייח), ששאל: 'אם אין לו רק פחותות מצה, אי מחייב לאכול אותו בפסח, או נימא כיון והוא פחוות מציעור – לאו מצה הוא כלל', והוא מшиб: מי שיאין לו רק פחותות מצה, נראה לי שאין און חייב כלל, ואכילה בכזית ממשמעו, וראייה – שכן הנשבע שלא לאכול מצה כל השנה, אסור לאכול מצה בפסח, ולפי מה דקימא-לו לענין 'שבועה שלא אוכל' – בכזית ממשמע, אם כן יאכל פחותות מצה ולא יעבור על נדתו? אלא ודאי פשוט שכיוון שאינו אוכל כשיעור – לאו מצה הוא'.

(אולם החיד"א כתוב שאין בראיתת ה"שבות יעקב" 'אפיקו נדנד' ראייה, כי מה שאמרו שהנשבע שלא יוכל משמע בכזית – הינו שאינו חייב קרבו שבועה כי אם בכזית, אבל למשעה אסור בכל שהוא, מטעם 'חצי שעור אסור מן התורה', וכן פסק המחבר [יורה דעה, סימנו רלח] בפשיטתו, בלי שום חולק).

ראייה נפלאה להכרעת ה"שבות יעקב", היבא החיד"א **בשו"ת "חיטים שלאל"** (חלק א', סימנו ג'), מכיון שהיא התוספות (קדושים) לה. בדר' האקורב בשם הירושלמי: מודיע לא אוכל ישראלי בבומס הארץ מצה מן החידש, והלא עשה (של פסח) דוחה לא תעשה (של חדש)? ותירצחו, שאין עשה שלפני הדיור דוחה לא תעשה שלאחר הדיור. ועוד תירצו: גוזירה כזית ראשון אותו כזית שני. אך לבוארה עדיין יש לתמוה: מודיע לא אוכל פחות מציעור מצה, והרי קיימת-לו וימא פ.): 'שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני', ואם כן חדש אסור לאכול בזאת, ולריש לקיש שסביר 'חצי שיעור אסור מדרבנן' – היה להם לאכול פחות מציעור, שהוא גם נקרא מצוה? אלא ודאי שפחות מציעור אינה מצוה כלל!

ונהנה, הגאון מהר"ץ חיות (יומא לט.) היבא ראייה נפלאה להכרעת ה"שבות יעקב" מהמסופר בגדתנו שלאחר פטירת שמעון הצדיק נשתלהה מארה בלחים הפנים, וכל כהן מגיעו כפול והצונען מושכן את ידים ממנהו, ובيار רשי" (קידושים נג). שהטעם שמשכו

"הלבנו הזה" – ולא בית המקדש!

ומה פשר ההודגשה "והלבנו הזה"? מבאר הגרא"ח קנייבסקי, שמאחר ונם בית המקדש נקרא "לבנון", לכן הכתוב מודיעש שכונתו לבנון הזה, ככלומר: זה שנמצא עכשו, ולא בבית המקדש, שהוא עדין לא נבנה! לפירוש זה, יהושע מינה את הגבולות בסדר הזה: דרום, צפון, מזרח, מערב. ואילו לשיטת התוספota [גיטין ת. בד"ה רבי יהודה], שנחר פרת הוא הגבול הצפוני של ארץ ישראל, נפרש ש"הלבנו" האמור בפסוק הנ"ל הוא סמוך לעבר הירדן [כמו שאמר בפרק שאחריו: "בעבר הירדן ימה מבעל גד בבקעת הלבנו"], הרי שהיא סמוכה לחלקו של שבט גד שהוא בעבר הירדן, והוא קצה ארץ ישראל בצדיה המזרחי. ולפי זה, כוונת ההודגשה "הלבנו הזה", היא שיהושע עמד עתה סמוך לו, ומינה את הגבולות כסדרן: דרום, מזרח, צפון, מערב. טעמא דקראי, עמוד קפט

לט: היכל היכל! מפני מה אתה מבעית עצמן? יודע אני ב' שסומך עתיד ליהרב, וכבר נתנבא עלייך זכויה בן שעוז (זכויה יא, א): "פתח לבנון קלטיך ותאכל אש פאנזיך". אמר רבי יצחק בן טבלאי: ומה נקרא שמו 'לבנון'? שלבין עונתיין של ישראל. ומאהר וראיינו שבית המקדש נקרא 'לבנון', אומר מרוון הגאון רב חיים קנייבסקי שליטא, יתבאר לשון הפסוק ביהושע ויוהושע א, ד: "מהמפרבר והלבנו הזה ועד הנקר הגדול נהר פרת כל הארץ החתמים ועד הם הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם", שבו מפרט הכתוב את כל ארבעת הגבולות של ארץ ישראל: "מהמדובר" – הוא הגבול הדרומי (cmbואר בפרש מסע), "והלבנו הזה" – הוא הגבול הצפוני (cmbואר בספר מלכים שחירים מלך כור ררת עצים מהלבנו) ושלח לשלה, וצור היא צפון ארץ ישראל, "עד הנהר הגדול נהר פרת" – הוא הגבול המזרחי (עיין רמב"ג גיטין ז: בשם ר"מ בר חסדיי), "עד הם הגדול" – הוא הגבול המערבי.

עニー שהביא קרבן עשיר: בין קרבן מצורע לקרבן עליה-וירוד

הכולן חטא והן עליה, ובהביאו קרבן עשיר – לא הביא אלא חטא בלבד, וחסירה לו הבאת העולה; בקרבן מצורע, לעומת זאת, בין עני ועשיר מביראים עליה וחטא, ומושום בכך נקטה המשנה שמצויר עני שהביא קרבן עשיר – יצא ידי חובה, שהרי לא חיסר כלום, רק הויסי!

ובספר "מקדש יחזקאל" [ערכין, יז] העיר, שה"מנחת חינוך" [מצויה קעה, ס"ק ג'] העתיק את דיןו של ה"חינוך" גם לגבי קרבן מצורע, ונראה שלא סבר בחילוקו של ה"שפת אמת". ספר החינוך – מצווה קכג; "מנחת חינוך" – שם, אותן יא; "פרשת דרכים" לבעל "משנה למלך" – דרך מצותיך, הערכה יד; "שפת אמת" – יומא מא:

*
יש לנו טעם להביא את המסופר בספר "מעדים וזמנים", להגאון רבי משה שטרنبוב שליטא" (חלק ח', סימן שלו):
'משמעות מהתלמיד-חכם (ההוא הרה"ח ר' זלמן ינקלביץ ז"ל – המלקט), שהיה נוכח במסיבה עם כ"ק האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלתר ז"ל מגור, ואמר דבר נפלא בעניין קרבן עשיר ועני, ואעטיק העובדא כמו ששמעתינו, שבמסיבה נכחו כמה גאנוני עולם זצ"ל: הגאון רבי מנחים זמבא זצ"ל, הגאון רבי נתן שפיגלגלעס זצ"ל, כ"ק האדמו"ר מסוקולוב רבי יצחק זליג מורגנשטרן זצ"ל, וישב שם גם כ"ק האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, ושותחו בדברי תורה.

הגאון רבי מנחים זמבא זצ"ל, הביא דברי ה"חינוך" (במצווה קכג), שעני שהביא קרבן עשיר לא יצא, ותמהרו המפרשים: הלוא משנה מפרשת: עני שהביא קרבן עשיר יצא! ויישב את דברי החינוך בפפלול בחരיפות, והגאנונים שם נשאו ונתונו בדבורי שעה ארוכה וחפשו יישוב לקושיא זו, והאדמו"ר מגור זצ"ל ישב כל הזמן ושתק ולא השתתף במ"מ, ורק לפני שיצא אמר בקיצור: 'אני לא מבין, הלא יהודי חסר קרבן!'

מא: גופא, אמר רבי אלעוז אמר רבי הוועזיא: מטמא מקdash עשיר והביא קרבן עני – לא יצא, וובי חאג אמל ובי הוועזיא: יצא. מיתיביב: מצועע עני שהביא קרבן עשיר – יצא, עשי שהביא קרבן עני – לא יצא! שאני הtmp דכתיב "זאת". אי הци ליישא נמי? הא דבי ויחמנא תורתו. והתニア: "תורת" – לרבות מצועע עני שהביא קרבן עשיר, יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני? תלמוד לומד "זאת". וילך מינה? מיעט ויחמנא? ואמ דל הוא".

הידוש גדול מצאנו בספר ה"חינוך" (מצויה קכג) אודות קרבן עליה וירוד, שהתורה צייתה שעשיר חייב להביא כשבה או שעירה ואילו עני מביא תורדים או בני יונה, וה'חינוך' חדש, שאם העני התאמץ ולמרות עוני הביא קרבן עשיר – לא יצא ידי חובתו, וטעם הדבר: לפי שאחר שהקב"ה ריחם עליו ופטרו בכ" – אילו בדי שידוחק עצמו להביא ביוטר מה שתשיג ידו, והוא מסיים בלקח מוסרי: 'זבאה يكنה כל מבני עזה, לבלת עשות הוועזיא ביתר מנו הרاوي לו לפיקמוני, למען כי בו סיבה לגוזל את הבריות כשמבקש למידו וายนו מוצא'.

ותמה הגאון בעל "משנה למלך" ("פרשת דרכים") – דרך מצותיך, הערכה יד): 'לא ידרעי אני מזא (ה'חינוך) דין זה, ואדרבא, משנה מפורשת היא (ונגעים יד, יב, וכן הובא בגמרה לפניהו): מצורע עני שהביא קרבן עשיר – יצא, ועשיר שהביא קרבן עני – לא יצא, והר"ש (שם) כתב שאיפלו לכתילה יכול מצורע עני להביא קרבן עשיר ותבואה עלייו ברכה, וכן פסק הרמב"ס (פרק י' מהלכות שגנות הלכה יג), ומניין ל'חינוך' לחלק בין עני מצורע – לעני המביא קרבן עליה וירוד? בחדושיו לסוגייתנו, מיישב האדמו"ר בעל "שפת אמת" מגור, שיש חילוק בין קרבן עליה וירוד לקרבן מצורע: שכן בעוליה וירוד העני מביא חטא ועליה, ואילו העשיר מביא כבשה לחטא בלבד, ועל כן דוקא בעוליה וירוד סבר ה"חינוך" שעני לא יכול להביא קרבן עשיר, כי מאחר שעני הוא – חל עליו חייב להביא קרבן עני,

ומתווך כך, יצא הגר"מ שטרנבוך שליט"א, לחודש חידוש נפלא
בhalbכות תשובה:

המקובלים (ה"ROKEH" והאר"י הקדוש) העלו מספר צומות
צעריך לצום לכפר על כל חטא וחטא, אך נראה שכמו בקרבותן,
שענוי שאינו לו כסף מביא קרבן דלות, ואפ"ל אם העשיר לאחר
שהביא – נפטר מחיויבו, כך הצומות נקבעו לאדם בריא, אבל אם

אין לו כח לצום כך – דינו עני, שיוצאה בפחדות.

וכך הוא בזמנינו, מסיק ה"מעדים וזמןנים", שבעוננותינו
הרבים אנו ידיל דלים' – יוצאיו במעט, והעיקר לשוב לבבנו אל
ה', ומайдען, עני שהביא קרבן עשיר יצא, וכל מה ששוחרר לבבו יותר
עדיף לכפרה ורצוי יותר!

"מעדים וזמןנים" – חלק ח', סימנו שלו

'לאחר כמה ד考ות, נתעורר הגאון רבינו מנחם זמבא זצ"ל והסביר
דברי האדמו"ר זצ"ל, שהתרירץ פשוט: שכן כתוב ה"חינוך" בוטמאת
מקדש וקדשי, שעיר מביא כשבה לחטא, עני מביא קי, אחד
לעלוה ואחד לחטא, ולפי זה אם עני הביא קרבן עשיר – הרי חסר
לו קרבן, שמביא רק בהמה אחת לחטא, ולא עופ לעוללה ועופ
לחטא את עני, ולכן דעת ה"חינוך" שלא יצא. אבל במשנה מדבר
במצורע, שעיר מביא ג' בחמות – לחטא את לשם ולעללה, עני
מביא גם ג' קרבנות: כבש לשם ועופ לעוללה ועופ לחטא, ואם
כן לא חסר לו בקרבן מאומה, על כן אמרה המשנה שיצא, ולא קשה
כל הקושיה על ה"חינוך". והשתומים הגר"מ זמבא זצ"ל, היאך
הבלג רבו בשעה שפלפלו שעה ארכוח, ולא מיהר להגיד תירוץ,
ואולי מפני שחשש לכבוד תורהם'.

*

עונש העני קטן יותר – וממילא גם קרבנו

קדושים ובמבחן שבבאות ח'), ודומה קרבן זה כמו מקווה טהרה
לתרומה, ובזה אין סברא לחלק בין עני לעשר, אלא שהתורה חסה
על העני ואפשרה לו להסתפק בקרבן קטן, אך אם התאמץ ולמרות
עינויו הביא קרבן עשיר – אין לנו סיבה שלא לקבלו, ואדרבה,
תבוא עליו ברכחה!

ורבים העירו, שקשה מאוד להכניס בדבורי ה"חינוך" את
בייארו של החת"ס, שהרי כתב במפורש: 'אם הוא עני והביא כשבה
או שעירה – לא יצא ידי חובתו, והטעם: לפי שאחר שריחת האל
ברוך הוא עליו ופרטו בכך, איןנו בדי שידוחק עצמו להביא ביוטר
ממה שתשיג ידו'.

והגאון בעל עורך לנר" (כריותה כה. בד"ה ראייתן) נקט, ש לדעת
ה"חינוך" יש גזירות הכתוב מיוחדת לגבי מצורע, עני יכול להביא
קרבן עשיר, אבל במקומות אחרים שבה אין גזירות הכתוב – אנו
אומרים שאיןנו בדי שידוחק את עצמו וזה עורך לנר" דיקון
מהסוגニア בכריות, שודוקה בקרבו מצורע יכול העני להביא קרבן
עריש, ולא בעולה ויורד).

=חמתם סופר – שבת כלב; "ערוך לנר" – כריותה כה.

מליקה שאינה צריכה – והיקש בין דלות לדלי-דלות

אלא דינו להביא מנחה – איןנו יכול להתנדב ולהביא מרצון הטוב
שני טורים, כיון שאנו חובה עליו – אסור מושום נבילה.
ומאחר והמחוייב בDALI דלות איןנו יכול להביא בדלות – גם
מחוייב בדלות איןנו יכול להביא קרבן עשיר, כיון שיש לומר מסברא
שהוקשו דלות ודלי דלות זה זהה.
בלי חמודה" – חלק א', דף י'

הرمز בmittato של רביא בר Kisai

בר Kisai, נתנו סימנו בדבר, שכן אמרו חז"ל (מועד קטו כה) 'mittata'
צדיקים מכפרת', והוא סימנו שהמחלקת לגבי משקל הלשון של
זהירות אינה בפרה אדומה אלא בשער המשתלה, שם שמייתנו
של רביא בר Kisai כיפרה כשער המשתלה.

ואילו הגאון רבוי מאיר דן פלאצקי, אב"ד דווארט, תירץ
שבקרבן עולה ויורד נאמר גם 'DALI DLOT' – שמי שאינו יכול להביא
שני טורים מביא מנהחת סולת, ונראה מסברא שמי שדיינו שמביא
בדלות – אין ללמד ממצורע שיכול הוא בכל זאת להביא
בדלות, כי באמת מליקת העוף עושה אותו נבילה, אלא שהתורה
התירה בקרבו העוף כיון שמצוותו בכך, אך מי שאינו מצוותו בכך

מב' אמר ליה רבוי דמייה מדיפתי לרובינה: לא בפה פלייני, אלא
בשער המשתלה פלייני. וההוא יומא נח נפשיה דרביא בר Kisai,
ואנחו בה סימנא: רביא בר Kisai מנפכ' כשיין המשתלה.
ריש"י מפרש, שבאותו יום שנחalker הסתלק חכם שמו רביא

ואביהוא ליווהכ"פ, דחתם כל בית ישראל בכו את השရיפה, על כן נתכפרו הבוכים כל יחיד ויחיד כמו יווהכ"פ. אך במתת מרים לא הספידו, כדאיתא במדרש ויל"ש ר' תשס"ג ד"ה קח את המתה, במקום שהיה להם להקהל לגמול חסד עמה נקהלו על מי מריבה, עכ"ל.

על פי דבריו, יתכו לבאר מה שאמרו על מיתת רבי בר קיסי שchipרעה כشعיר המשתלה, והיינו לאחר השسفידו עליו קרואי וככל הציבור התעוורו בתשובה, אז וודאי הכהרת היה שיכתל כל יחיד ויחיד, ומושום כך מובן היבט מודיע לקחו את מיתתו לסתמו.

והוא מסיים בדבר נחמוד משמו של הגאון רבי יצחק אלחנן שפקטור, אודות הנאמר (כתובות קג): 'ההוא יומא דאשכבותיה דרבבי, נפקא בת קלא ואמרה: כל דהוא באשכבותיה ורבבי מזומו לחמי עולם הבא', ויש להבין: מפני מה יוצאה בת קול כזו רק בעת מיתת רבבי?

וביאר על פי דברי חז"ל הנ"ל, שמיתת צדיקים מכפרת כיוה"כ, והרי קייל' כחכמים שאין יווהכ"פ מכפר אלא עם התשובה, ונמצא שמי שבא לשמעו את ההසפד ולא התעורר לתשובה שלימה – אין מיתת הצדיק מכפרת עלייו, שאינה עדיפה מכפרת יווהכ"פ עצמה, אבל בשעת מיתת רבבי פסקו בשמייא אצלו חשיטתו שיוהכ"פ מכפר על כל עבירות אף לאלו שמי שלא שב, ומAMILא נמחלו עוננותיהם של כל מי שהיו שם והיו מזומנים לחמי עוה"ב, כל שלא הוסיף לחתו!

ודבריו פי חכם חן:

"תורת משה" – ויקרא טז, א "דרכי עזרי" (ליקוד תשע"א) – יומה, סימנו צח

והעירו ה"תוספות ישנים" והריטב"א: מה הסימן בדבר, ולא אף פרה אודומה מכפרת, ואם כן מיתתו של רביא בר קיסי יכולה לרמז גם לפרה אודומה? ותירץ התו"י שזה היה ידוע שהיו אמורים בשער המשתלה, ועוד: שעיר המשתלה כל עיקרו לכפרה, אבל פרה עיקרה לטהרה נאמורה.

והנוצ"ב מוואלזין ב"מרומי שדה" וכן ב"העמק שללה", פרשת חוקת תירץ, שרביא קיסי היה בחור, והוא טהור ידוע בחסידות לעניין פרישה מעירות, לכן עליו במירוח נאמר שmittתו כפרה בשער המשתלה, שמכפר על מעשה עז וعزيز, שהוא ערויות.

*

בספר "דרכי עזרי", להר"ג מרדכי אלעזר ליעזר לעבאויטש שליט"א, המתיק את הדברים על פי מה שיש להבוי: מודיע מיתת מרים נשלה לכפרת הפרה, ואילו מיתת נדב ואביהוא נשלה לכפרת יווהכ"ב, שבודאי לא דבר ריק הוא.

עמד על כך הגאון בעל "חתם סופר" ("תורת משה"), פרשת אחורי וזה לשונו:

'אמרו חז"ל: למה נסוכה פ' יווהכ"פ למיתת בני אהרון, ולמר לך מה יווהכ"פ מכפר אף מיתת צדיקים מכפר. ועוד אמרו חז"ל (מועד קטע לכך): למה נסוכה פרשת פרה אודומה למיתת מרים, לומר מה פרה אודומה מכפרת אף מיתת מרים מכפרת, נלע"ד להורות נתן, כי מיתת צדיקים בעצמו מכפרת מקופיא על הציבור, כשהרוב עונות גורם חילתה – הקדוש ברוך הוא נוטל הרב שבחים ר"ל לכפר על הכלל, וכעיו כפרת פרה אודומה שהיא על הכל ולא על כל יחיד וייחיד. אמנים כשמשפדים גם צוקים עלייו, או זכי מכפר על כל יחיד בפרט, כעיו כפרת יווהכ"פ עם תשובה. לכן נסוכה מיתת נדב

על ידי ראייתו, בדק אלעזר שאין בפרה י"ח טריפות

הידועים להם בדוקין שבעון וכדומה, ועל פיהם יכולו לבדוק מבחוץ אם בהמה כשרה מבפנים או טריפה. ואף שבודאי צריך לומר שאין סומכים על סימנים אלו, מכל מקום לנבי פרה, שלא היה בידם לברר על ידי בדיקה כמו בשאר הקרבנות, השתמשו לכל הफחות בסימנים אלו. ועדין יש ראייה שהחולכים אחר הרוב, כי לא הרוב לא היו סומכים על סימנים אלו.

ועל פי זה, ביאר הגאון מגנוסורדין את תמייתו הנ"ל על לשון הגמרא 'יר שוחט ואלעזר רואה', לאיזה צורך נדרש ראייתו של אלעזר הכהן, ועוד: למה לא אמרו 'יר שוחט ואלעזר עומד על גבו'? אלום לדברינו, מישוב היטב: אלעזר ראה ועל ידי הסימנים שהיו ידועים לו, בדק אותה ביה"ח טריפות – מבלי לנתחה!

*

אנג עניין זה:

היו שרצו ליישב את התמייה על יונתן בן עוזיאל, שדבריו נאמרו לשיטת ר' מאיר, החושם למיועטה ואינו הולך אחר הרוב ולשיטתו צריך מדרבונו לבדוק את הפרה. תירוץ זה מופיע במכות שיגר הגאון רבי זאב ואלף ליטער מפיטסבורג אל הגאון רבי צבי פשח פראנק, הרבה של ירושלים.

אלא שהגרץ"פ פראנק משבג על כך ממשני טעמיים: א. אף אם נאמר שהישינו למיעוטה, הרי חשש זה אינו אלא מדרבונו, ותירוגם יונתן כתוב את דבריו על הפסוק בתורה, ומסתבר שבימי

מב. שאני הtmp, דכתיב "ושותת אותה לפניו" – שיהיא זו שוחט ואלעזר רואה.

לאיזה צורך נדרש ראייתו של אלעזר הכהן? ועוד, למה לא אמרו: 'יר שוחט ואלעזר עומד על גבו'?

הגאון רבי יוסף שוארכ מגروسורדין, בעל שו"ת גנזוי יוסף, ביאר זאת בהקדימו את תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק ובمدבר יט, ג: "זונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחלנה ושחת אותה לפניו" – 'זונתנו יתה לאלעזר וכו' ו'יבדקינה בתמנני סרי טריפן'.

דברי יונתן בן עוזיאל, שהכחון צריך לבדוק את הפרה אודומה ביה"ח טריפות, עוררו את תמייתם של רבים מן האחרונים, שכן לכאורה דבריו סותרים במפורש סוגיא ערכוה במסכת חולין (יא). שאין בודקים את הפרה ממשום שלמדו 'ישוחט... ושרף' – 'מה שחייבת כשהיא שלמה, אף שריפתה כשהיא שלמה'. ולא עוד, אלא שסמה שאין בודקים טריפות בפרה אודומה, מדובר שם בגמורה שהחולכים אחר הרוב (ורוב בהמות אינן טריפות), ואיך אמר יונתן בן עוזיאל שיש לבדוק את הפרה ביה"ח טריפות, הלא סותרים דבריו לדברי הגמרא?

הגאון יוסף כתוב, ששמע את הקושיא על דברי יונתן בן עוזיאל כבר בילדותו, ויישב על פי מה שכתב רבינו בחמי' (פרשת צו), על הפסוק "הכהן המקריב את עלות איש", שהכהנים היו סימנים

שבדיקה זו אינה אלא לעניין טריפות הריהה וראיה לדבר: ממה שה"דרכי משה" לא הביא עצה זו בתחלת הלכות טריפות, אלא בהלכות טריפות הריהה), וממילא לא נוכל לישב בכך את דברי יונתן בן עוזיאל, שאלעזר הכהן היה בודק את כל י"ח הטריפות.

*

ישוב נפלא כתוב על כד הגאון רבי יצחק שמעליקיש מלובב, בעל שו"ת בית יצחק:

כתבו התוספות (שבת כב) בשם בריתא דמלאת המשכן, שבכל ארבעים השנים שהיו ישראל במדבר, היה מאיר להם עמוד הענן, עד שכאשר היה אדם מסתכל בטפיח מבחווץ – היה רואה את מה שבתוכו, מסתכל בחבית מבחן – וידעו מה שבתוכה". ואם כן, מישוב נפלא: יונתן בן עוזיאל דיבר על הפרה הראשונה שנעשהה במדבר, שהרי מפורש בדבריו שהוא מתייחס לאלעזר הכהן, ואת הפרה שנעשהה במדבר אכן אפשר היה לבדוק על ידי עמוד הענן. ואילו הריהה בגמרה בחולין, שהולכים אחר הרוב, היא מהפרות האדומות שנעשו בשאר הדורות, שם לא היה אפשר לבדוק בעלי נתחה, וזאת אי אפשר כי יש לשורפה כשהיא שלימה, ובברכת שהולכים אחר הרוב. ודברי פי חכם חן:

שו"ת בית יצחק – יורה דעה, סימנו לטן; שו"ת הר צבי – יור"ד, חלק ב', סימנו מה; "דרכי משה" – יור"ד, סימנו לה; שו"ת גנזי יוסף – סימנו נג

משה עדין לא נתקנה תקנה זו של חשש למיעוטה, ושוב קשה: מני לו ליתנותו בן עוזיאל שלאזר הכהן היה צריך לבדוק את הפרה בי"ח טריפות? ב. ללא עדין קשה, שהרי מן הגمرا מתבאר שאפשר לבדוקה, שהרי חז"ל דרשו מ"זוחט... ושרף" שטריפתה צריכה להיות כשהיא שלימה, ואם כן גם לשייטת ר' מאיר שצרכיך לחושש למיעוט ולבדוק, הלא אין אפשרות לבדוק, שהרי חייבים לשורפה כשהיא שלימה?

ועל כן נוקט רבה של ירושלים בישוב אחר:

כתב הרמ"א ב"דרכי משה" בשם התשב"ץ: "מצאתי כתוב בשם הר"ר יהודא חסיד, שאמר שיש להעיר ולמשמש היד על גבי בהמה בעודה חיה. אם תשפיל לארץ תחת ידו – וראי כשרה, ואם לאו – טריפה. ונמתי בו סימנו: "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה" (תהלים נא, טז) עד "ושפל רוח להחיות" (ישעיה נז, טז). עד כאן מדובר הרמ"א. ואם כן, יכול הכהן להשתמש בעצה זו כדי לבדוק את שרירות ההבמה גם בלי לנתחה ולמנוע בכך את טריפתה כשהיא שלימה.

אולם הגראץ¹⁷ פראנק דוחה גם תירוץ זה, כי אם כן, שוב קשה מהי הוכחחה שהובאה בגמרה בחולין שהולכים אחר הרוב מפרה אדומה (ונשרפת שלימה בלי בדיקה) או מעולה, והלא יתכן שהכהן בדק על ידי העברת היד על גבי הבבמה? אלא, בהכרח עליינו להסיק שם בדיקה זו אינה בגדר בירור גמור, ואני אלא כעין רוב, ואם לא הולכים אחר הרוב – כל שכן שלא מועילה בדיקה זו. או שנאמר

מתי "התורה חסה על ממון של ישראל" – ומהי "אין עניות במקומות שעירות"?

גם נאמר בגמרה לפניו שככל يوم היפורים לא היה חותה בשל זהב, מושום שחתיית גחלים שוחקת את הכליל ומחסרתו והتورה חסה על ממון של ישראל. מאותו טעם נלקחה ורק לחם הפנים מון החיטאים אבל שאר מנהות רק סולת, וכן מה שאמרו מנהות פ"ז: "שמון זית זך כתית למאור" – 'אין זך כתית למנהות וכו' מפני החיסכון. מיי חיסכונו אמר רבוי אלעזר: התורה חסה על ממון של ישראל', וכן אין אומרים את הכלל "אין עניות במקומות שעירות". עוד הוא מביא שתי סוגיות נוספות, שבחן נראה שיש מהליך בדבר.

לאחר שהוא מסיים להביא את הדוגמאות מן הסוגיות השונות לכך ולכאורה, הוא מפנה לרבו את שאלתו: מתי נקטו חז"ל את הכלל "אין עניות במקומות שעירות", ומהי העדיף את הכלל "התורה חסה על ממון של ישראל"?

רבו, הגאון רבי יצחק אל לנדא, בעל "גוזע ביהודה", תורה בתחילתה להתפעל מבקיאותו של תלמידו, כפי שהיא משתקפת משאלתו. לאחר מכן הוא קובע כלל יסודי בענין זה: כל דבר שהוא מוכחה להיות בכלי שרת, אומרים לגבי "אין עניות במקומות שעירות". וכל נספ: כסף איינו נקרא "עניות", ולכן אפילו בכלי שרת אומרים "התורה חסה על ממון של ישראל" ועושים אותו מכסף בכל מקום שאינו גזירת הכתוב לעשוtu מזוהב. לכן פסק הרמ"ס שבגדיו כהוניה שנעשוו צואין אין מכביסין אותן, אבל מайдך הקלפי הייתה של עז, כי התורה חסה, שהרי הוא של חול ואין שייך לומר לגבי "אין עניות במקומות שעירות".

ומה שצלורך לחם הפנים קונים חיטים (מנהות עז) כי התורה

מד: בכל יום היה חותה בשל כסף וכי, Mai טעמא? התורה חסה על ממון של ישראל.

שני כללים סותרים נאמרו בענייני כלי המקדש: ארבע פעמים אנו מוצאים את הכלל 'התורה חסה על ממון של ישראל', ולעומתם אנו מוצאים ארבע פעמים את הכלל 'אין עניות במקומות שעירות', והם שני הפסים המנוגדים וסותרים זה זה. עמד על כד הגאון רבי אלעזר פלקלסל, אב"ד פראג ובעל שו"ת תשובה מהאהבה, שמנा בבקיאות נפלאה את כל המקומות שבהם הוזכר כלל זה או כלל זה.

בין השאר הוא מזכיר את הדין שהובא ברמב"ס (פרק א' מהלכות כלி מקדש הלהקה יד) לגבי כלி מקדש שנקבע או נסדקוי, שאינו סותמיו אותן אלא מתייכין אותן וועשו אותן חדשין, וכן (שם, הלכה טו) לגבי סכין שנשמטו מן הניצב או שנגמס, שאין מחזיקין אותן ואין משחיזין וכו' וועשו אחרים – שאינו מלכני במוקום שעירות. כלל זה נאמר גם לגבי בגדיו כהוניה שנעשו צואין, שפסק הרמ"ס כשית היה שוכן (זבחים פח): שאינו מלכני במים ואין מכביסין, מושום אין עניות במקומות שעירות. מטעם זה נאמר במשנה במסכת שקלים (ד, ג) שאינו משתכرين בשל הקדש, וכן נאמר מטעם זה הדין שאף פי הנרות צרכיך להיות זהב טהור – בכל אלו נאמר הכלל "אין עניות במקומות שעירות", ולא "התורה חסה על ממון של ישראל".

אך מайдך מצינו להיפך בנסיבות אלו: לגבי הקלפי שהיתה של עז ושל חול (ולעיל לט). ולא קידושה מושום שאינו כל שרת של עז, ולאعشואה כסף או זהב כי התורה חסה על ממון של ישראל. כך

ומה שנאמר "כתית למאור ולא כתית למנחות" מון הטעם של "התורה חסה" – הטעם בזזה הוא, שחז"ל לא היו יכולים לחלק בין מנחות ייחד למנחות ציבור, משום שהוא קדשים כמו זה, ואם היה צריך כתית גם במנחות, היה הפסד לייחדים המביאים מנחות, וביחיד לא שייך "אין עניות במקום עשירות"!
שר"ת "תשובה מהאהבה" – סימנו ז' וסימנו ז' שור"ת "נודע ביוהה" – מהדורה תנינא, קונטרס אחרון, סימנו ז'

חסה – זה משום שבשעה שקובנים אין כאן קדושת הגוף, אלא רק קדושת דמים, וכשיעור קדושת הגוף – כבר היא סולת. ומה שבכל יום היה חותה בשל כסף וכן החצוצרות היו של כסף משום "התורה חסה" – הינו משום של כסף אינו נקרא "עניות" וגם חצוצרות אינן כל' שרת. ומайдך כל' שרת שנקבעו אין מתקני אותו – משום שבכל שרת אומרים "אין עניות במקום עשירות". וכי נרות של זהב טהור, אף שייך "התורה חסה", אולם בזזה יש גירת הכתוב שהיה זהב טהור, ולא משום "אין עניות במקום עשירות".

שער הצעירות: בניהם גדולים!

לכיסיוו, כפי שביאר רשות.
אך הנה זה פלא: הרוקח כתוב שפסקוק זה רומי לכהן הגדול ביום הכהנים, בדרך זו: "הנץ" – אותיות כהן, "צמתק" – והוא יום הצום, ולכאורה: אך קשר הכהן הגדול לפסקוק זה?
אלא – ביאר ה"חתם סופר" – בוגרמא לפניו מכאןו שלקמחיית הי שבעה בניהם וכולם שימושו בכהונה גדולה בחיה, וכאשר נשאלה מודיע זכתה לך, השיבה: מעולם לא ראו קורות ביתי קלי עשרי.
ועל כן, כאשר הכתוב משבח את הכנסת ישראל ששערת מכוסה מבعد לצמתה, רמז לנו מהו שכרה: שתזכה לכהנים גדולים,
המכפרים על כלל ישראל ביום הדין...
דרשות החתום סופר – חלק ב', רבנן

ט, תנן רבנן: שבעה בניהם היו לה لكمחה וכלן שמשו בכהונה גדולה. אמרו לה חכמים: מה עשית זכויות לך? אמרה להם:
מיימי לא דוא קורות بيתי קלע שעי. אמרו לה: הובלה עשו כן,
ולא הוועילו.

דבר נפלא כתוב על כד הגאון בעל "חתם סופר":
הפסוק (שיר השירים ד, א) אומר: "הנץ יפה רעיתי הנץ יפה
עניך יונים מבעד לצמתך שערד כעדר העיזים שגלו מהר גלעד,"
וחז"ל דרשו (ברכות כד): 'אמר רב ששת: שיער באשה ערוה,
שנאמר 'שעיר כעדר העיזים', עכ"ל. וככונתם, שהרי הכתוב
משבחה ביפויו, והצמה היא קישור השיער שלא יצא מחוץ

גליון זה מוקדש לרפואה

התינוקת חווה רות בת שלומית לרפואה

התינוקת גאולה דבורה בת שושנה לרפואה

הרב צבי בן מרימים לרפואה

במוצא שלל רב – על סדר הדף היומי | עורך: הרב אברהם ישראל רוזנטל | כל הזכויות שמורות ©
לקבלת העלווה ולא כל תמורה כספית): שלחו את כתובות המיל ש滥ם ל-shalalrav@gmail.com כי הנכם מעוניינים בקבלת העלווה

וְהַשְׁוֹאָנוּ:

את ברכת מועדיך

השולמה
הסדרה!
עוגג יומ-טוב
אמתית!

8
כרכים

ניתן להציג גם בכרכים בודדים

חדש!

במארך מרהיב
תורה מפוארת בכל מסגרת
לראשונה סדרת 'כמוץא שלל רב'
על מועדי השנה וזמןירות שבת

פסח ♦ שבועות ומגילת רות ♦ בין המצרים ♦ ימים נוראים ♦ סוכות
חנוכה ♦ פורים ומגילת אסתר ♦ זמירות שבת וברכת המזון

להציג בחנויות הספרים או בטלפון: 052-7679264

